

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΙΤΣΕΛΑ

*Αφρηρητήσασα Καθηγήτρια Εγκληματολογίας-
Σωφρονιστικής, Νομικής Σχολής ΑΠΘ*

※

Παρουσίαση της μονογραφίας του Δρ. Κ. Πανάγου

**«Πρότυπα και γενικές αρχές
του ποινικού δικαίου ανηλίκων -
Κατευθύνσεις για τη συνδιαλλαγή
δράστη και θύματος»**

(Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Ε.Ε., Αθήνα, 2023)

Ο Κωνσταντίνος Πανάγος επέδειξε συστηματικό και γνήσιο ενδιαφέρον για την εγκληματολογία, τη σωφρονιστική και το ποινικό δίκαιο ανηλίκων ήδη από την περίοδο των προπτυχιακών του σπουδών στη Νομική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (2005-2010). Αμέσως μετά την ολοκλήρωση των προπτυχιακών του σπουδών, πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στο LSE (2010-2011), όπου και εκπόνησε διπλωματική εργασία με θέμα τον ρόλο του επιμελητή ανηλίκων στην εφαρμογή του αναμορφωτικού μέτρου της συνδιαλλαγής δράστη και θύματος (άρθρο 122 ΠΚ) υπό το πρίσμα της θεωρίας της αποκαταστατικής ή επανορθωτικής δικαιοσύνης και τη μεθοδολογία της διαμεσολάβησης.

Στην εργασία αυτή στηρίχθηκαν μεταγενέστερες μελέτες του για τη συνδιαλλαγή δράστη και θύματος, που δημοσιεύτηκαν σε επιστημονικά περιοδικά και συλλογικούς τόμους. Οι εν λόγω μελέτες έχουν αξιοποιηθεί από την επιστημονική κοινότητα (είναι χαρακτηριστικές λ.χ. οι παραπομπές στις μελέτες αυτές σε εγχειρίδια του ποινικού δικαίου ανηλίκων), όπως επίσης από την Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου στην Εγκύκλιο 7/2019 με θέμα την «Παροχή διευκρινιστικών κατευθύνσεων για την προαγωγή της εφαρμογής του αναμορφωτικού μέτρου της συνδιαλλαγής ανήλικου δράστη και θύματος σύμφωνα με το άρθρο 122 ΠΚ». Συνεπώς, ο Κωνσταντίνος Πανάγος έχει ήδη προσφέρει αξιόλογο επιστημονικό έργο σχετικά με την ποινική δικαιοσύνη ανηλίκων, το οποίο έχει αξιοποιηθεί από θεωρητικούς και εφαρμοστές του δικαίου.

Υστερα από την ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών του σπουδών, εκπόνησε διδακτορική διατριβή στη Νομική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών με αντικείμενο τον επίσημο και τον ανεπίσημο κοινωνικό έλεγχο μιας μορφής εγκληματικότητας εντός των καταστημάτων κράτησης, της σεξουαλικής βίας μεταξύ κρατουμένων (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2018). Η διατριβή περιλαμβάνει εκτενή θεωρητική ανάλυση, καθώς και τα πορίσματα πρωτότυπης εμπειρικής έρευνας που διενεργήθηκε σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων. Είναι αξιοσημείωτο ότι στη συνέχεια εκπόνησε περαιτέρω μονογραφία με τίτλο «Πρότυπα σωφρονιστικής πολιτικής και νομοθετικές επιλογές – Η διαχρονική εξέλιξη του αναμορφωτικού ιδεώδους και το δικαίωμα των κρατουμένων στην κοινωνική επανένταξη» (Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2020).

Με την παρούσα μονογραφία «Πρότυπα και γενικές αρχές του ποινικού δικαίου ανηλίκων – Κατευθύνσεις για τη συνδιαλλαγή δράστη και θύματος» (560 σελ.), ο συγγραφέας επιτυγχάνει για πρώτη φορά στην ελληνική βιβλιογραφία μια ολιστική ανάλυση της συνδιαλλαγής ανήλικου δράστη και θύματος, καθώς εξετάζει το συγκεκριμένο αναμορφωτικό μέτρο υπό το πρίσμα των προτύπων και των γενικών αρχών του ποινικού δικαίου των ανηλίκων. Αναλύει τους προβληματισμούς που ανακύπτουν μέσω της αναβάθμισης της θέσης του παθόντος στα Δικαστήρια Ανηλίκων και προσαρμόζει τη μεθοδολογία της διαμεσολάβησης στις ιδιαιτερότητες του συγκεκριμένου κλάδου του δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό, υπογραμμίζει τη σημασία της θέσπισης ελάχιστων κανόνων για την εφαρμογή του μέτρου της συνδιαλλαγής, ώστε να θεωρακιστούν τα δικαιώματα των μερών και να επιτευχθεί η ευρύτερη δυνατή νομιμοποίηση της διαδικασίας στη συνείδησή τους.

Το έργο διακρίνεται για την υποδειγματική βιβλιογραφική του τεκμηρίωση. Η ανάλυση περιλαμβάνει επιπλέον αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις που πραγματοποίησε ο συγγραφέας με επιμελητές ανηλίκων. Τα κείμενα αυτά είναι εξαιρετικά χρήσιμα, προκειμένου ο αναγνώστης να αντιληφθεί σε βάθος τα εξεταζόμενα θέματα με βάση την εμπειρία των επαγγελματιών του συστήματος απονομής (ποινικής) δικαιοσύνης σε ανηλίκους.

Πιο συγκεκριμένα, στο προκείμενο επιστημονικό πόνημα, ο συγγραφέας:

- Πραγματεύεται ενδελεχώς επιστημολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα, προβάλλοντας την αυτοτέλεια και τις ιδιαιτερότητες

του ποινικού δικαίου ανηλίκων, το οποίο και εντάσσει στο δίκαιο του παιδιού. Αναδεικνύει με πειστικά επιχειρήματα τη σημασία του ιδιαίτερου αυτού κλάδου της νομικής επιστήμης για τη θέσπιση και την εφαρμογή του δικαίου.

- Συστηματοποιεί με επιτυχία τα διεθνή πρότυπα που έχουν διαμορφωθεί από την επιστημονική κοινότητα σε συνεργασία με τους διεθνείς οργανισμούς. Υπογραμμίζει τις ομοιότητες και ιδίως τις (συχνά λεπτές) διαφοροποιήσεις τους. Περιλαμβάνει στην ανάλυσή του τις ιστορικές τους αφετηρίες και τις μετεξελίξεις τους, αξιοποιώντας τον σύγχρονο επιστημονικό προβληματισμό. Στο ίδιο πλαίσιο, αναδεικνύει τη συνάφεια των ανωτέρω προτύπων με την εγκληματολογία και τις σπουδές σχετικά με την παιδική ηλικία.
- Αναδεικνύει ότι η αυστηρή διάκριση των προτύπων αντανακλά τον επιστημονικό διάλογο περασμένων δεκαετιών και υπογραμμίζει τη σημασία ενός συνθετικού μοντέλου για την ποινική αντιμετώπιση των ανηλίκων. Στο πλαίσιο αυτό, αναλύει (για πρώτη φορά στην ελληνική βιβλιογραφία) το πρότυπο ‘Children First, Offenders Second’ και τη συνάφειά του με τη φιλική προς το παιδί δικαιοσύνη, η οποία από κοινού με τα πορίσματα των σπουδών της παιδικής ηλικίας, αναδεικνύεται ως η αυτοτελής δογματική βάση του δικαίου του παιδιού.
- Συστηματοποιεί τις γενικές αρχές του ποινικού δικαίου των ανηλίκων, παρέχοντας ένα χρήσιμο και συνεκτικό μεθοδολογικό εργαλείο για την ερμηνεία των σχετικών διατάξεων και την πρακτική των επαγγελματιών της ποινικής δικαιοσύνης.
- Αναλύει την πορεία ενός ανήλικου κατηγορουμένου στο ποινικό σύστημα, αναδεικνύοντας τις αλληλεπιδράσεις που διαμορφώνει με τους φορείς της ποινικής δικαιοσύνης.
- Εστιάζει στον ρόλο του θύματος στα Δικαστήρια Ανηλίκων, επισφेरώντας μια θυματο-κεντρική ανάλυση του ποινικού δικαίου ανηλίκων.
- «Αποκωδικοποιεί» τη λιτή (όπως την ονομάζει) διάταξη του άρθρου 122 παρ. 1 περ. στ’ ΠΚ, αξιοποιώντας την εγκληματολογική θεωρία και τα διεθνή κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής.
- Πραγματεύεται με λεπτομέρεια όλα τα σύνθετα ζητήματα που εγείρονται από την εφαρμογή των πρακτικών της αποκαταστατικής δικαιοσύνης στο παιδοκεντρικό περιβάλλον της ποινικής δι-

καιοσύνης των ανηλίκων, λαμβάνοντας συγκεκριμένες θέσεις σε πτυχές του θέματος που δεν έχουν εξεταστεί ενδελεχώς στην ελληνική νομική θεωρία.

- Αναλύει σε βάθος όλα τα νομικά και δεοντολογικά ζητήματα με βάση όχι μόνο τη θεωρία, αλλά και συγκεκριμένες υποθέσεις που έχουν απασχολήσει τα ελληνικά δικαστήρια με βάση την αφήγηση των διαμεσολαβητών επιμελητών ανηλίκων.
- Παρεμβάλλει στη θεωρητική ανάλυση εκτενή αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις που πραγματοποίησε με επιμελητές ανηλίκων. Το στοιχείο αυτό προσδίδει μια έντονη «ζωντάνια» στο κείμενο. Με τον ίδιο τρόπο επιτυγχάνεται επίσης άμεσα η σύζευξη θεωρίας και πράξης με έναν πρωτότυπο και «φιλικό» τρόπο για τον αναγνώστη.
- Καταλήγει στη διαμόρφωση ενός πρότυπου διαδικαστικού και δεοντολογικού πλαισίου για την εφαρμογή της συνδιαλλαγής, το οποίο ενδείκνυται να ληφθεί υπόψη κατά τη χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής.
- Αναδεικνύει τη γενικότερη σημασία της εγκληματολογίας για τη θέσπιση και την εφαρμογή των κανόνων του δικαίου.

Η μονογραφία αποτελεί μια εξόχως σημαντική και συστηματική προσπάθεια, με αποτέλεσμα να καθίσταται εν τέλει ένα χρήσιμο εργαλείο για όποιον ενδιαφέρεται να εμβαθύνει στην ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων και να εντρυφήσει στη θεωρία και στη μεθοδολογία του συγκεκριμένου κλάδου. Το έργο απευθύνεται σε θεωρητικούς του δικαίου, εγκληματολόγους, δικαστικούς λειτουργούς, αστυνομικούς, επιμελητές ανηλίκων, δικηγόρους και άλλους επαγγελματίες διαφόρων ειδικοτήτων που εμπλέκονται στην ποινική αντιμετώπιση ενός ανηλίκου. Last but by no means least, φοιτητές των νομικών και κοινωνικών επιστημών θα αποκομίσουν πολλαπλά οφέλη μέσα από την ανάγνωση του βιβλίου, αφού θα λάβουν εκτενή και τεκμηριωμένη πληροφόρηση σχετικά με τα θεωρητικά θεμέλια και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ποινικού δικαίου ανηλίκων.

Εν κατακλείδι, πρόκειται για μια ώριμη μελέτη, που βασίζεται σε πολυετή βιβλιογραφική και εμπειρική έρευνα και προάγει τις γνώσεις μας. Αποτελεί μια αξιόλογη συμβολή στη μελέτη της ποινικής καιοσύνης ανηλίκων και στην εγκληματολογία ευρύτερα.